

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

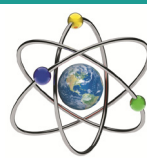
№8(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 466 sahifa,
24-avgust, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oliy badiiy-pedagogik ta'limda an'anaviy ustoz-shogird an'anasi va innovatsion klaster yondashuvi integratsiyasining metodologik asoslari	10
Sultonov Xaytboy Eraliyevich	
Ta'lim klasteri sharoitida bo'lajak fizika o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	14
Xudoyberdiyeva Yulduz Xayrullo qizi	
Ta'lim jarayonida raqamli platformalar va dasturiy ta'minotdan foydalanish pedagogik muammo sifatida....	19
Tengelbayeva Dinora Muratovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarini ekologik ta'lim va tarbiyalashning muammo va yechimlari.....	25
Abduraxmonova Muqaddas Oblokulovna	
Axborotlashgan ta'lim muhitida telematika texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari va ularning talaba shaxsini rivojlanishidagi o'rni.....	30
Botiraliyev Dildorbek Muzaffar o'g'li	
Mehnat migratsiyasi fenomeni va oila dialektikasining pedagogik aspektlari: translokallik sharoitida farzand tarbiyasi va "intelektual transfer" mediatsiyasi.....	34
K. B. Numanov	
Maktab rahbarlarini karyera pog'onalari asosida tayyorlash tizimini takomillashtirishning ilmiy-amaliy asoslari	38
Ismailov Abduvali Abdumalikovich	
CEFR B1 mezonlari asosida 10 va 11-sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishda ijodiy topshiriqlarni loyihalash metodikasi.....	45
Ergasheva Feruza Davlatali qizi	
Talabalarda raqamli toliqish darajasi va unga ta'sir etuvchi omillarning tahlili	48
Xamdanova Muazzamxon Xabibullo qizi	
Metakognitiv kompetentlikning pedagogik mohiyati va raqamli ta'lim muhitida uni rivojlantirishning nazariy asoslari	52
Mamatmurotova Muhlis Kamol qizi	
Maktabgacha ta'limdan boshlang'ich ta'limga o'tish davrida bolalarning kasbiy qiziqishlarini rivojlantirishning uzluksiz metodikasi	59
Otabayeva Muazzam Abdumajidovna	
Ishsiz ayollarda shaxsiylik va emotsional xususiyatlarni o'rganishning nazariy-metodologik asoslari	63
Jurayeva Shaxnoza Saatmuradovna	
Kasaba uyushmalari xodimlarida tashabbuskorlik va yetakchilik xususiyatlarini o'rganishning nazariy-metodologik asoslari	69
Sharipov Hayotjon Safarovich	
"Muqobil energiya manbalari" fanini mustaqil ta'lim asosida o'qitishning o'quv-metodik ta'minotini ishlab chiqish	75
Abduqahhorova Munajat Abdulxafiz qizi	
"Elektr ta'minoti" fanini o'qitishga mos yangi interfaol metod ishlab chiqish	79
Baratova Madinaxon Paxridinovna	
"Muqobil energiya manbalari" fanini o'qitish metodikasini kompetensiyaviy va raqamli yondashuvlar asosida takomillashtirish	83
Jumayeva Farzona Behzodjon qizi	
Oilada bolalarning emotsional rivojlanishining psixologik determinantlari	87
Nurmatova Muxayyo Abdumalikovna	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini kasbiy-pedagogik tayyorlashda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish modelining samaradorligi.....	92
Xudayqulova Fazilat Bo'riyevna	

Махалля как гуманистическая воспитательная экосистема: социально-педагогические механизмы модернизации в новом Узбекистане	97
Фадлиева Амина Ильхамовна	
Talabalarda ijtimoiy mas'uliyat hissining psixologik mazmuni, tuzilishi va funksional xususiyatlari	102
Jumaniyozov Yunus Shodurdi o'g'li	
Adabiyot ta'limida immersiv texnologiyalardan foydalanishning nazariy-metodologik asoslari	112
Umarov Mirzohid Baxromjon o'g'li	
Raqamli ta'lim muhitida talabalarning tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik omillari	116
Xasanov Javohir Muxtorovich	
Boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda axborot texnologiyalari va hamkorlikdagi ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	125
Malikova Madina Abduraxmon qizi	
Pedagogical and Methodological Possibilities for Developing Students' Critical Thinking Competence in Teaching English Based on the "Project-Based Learning" Approach	129
Berdiyeva Shakhnoza Kholmakhammatovna	
Chekka hisoblash texnologiyasi yordamida aqlli mehmonxonada real-vaqt kayfiyat aniqlash va IoT qurilmalarini avtomatik boshqarish tizimi: Smart mood	132
Choryorqulov G'iyos Husan o'g'li, Botirova Mashhura Tulqin qizi	
Developing Academic Writing Skills Through Digital Media Tools	137
Tog'ayeva Muattar Bahodir qizi	
Xotin-qizlarda emotsional defitsit va nikohdan tashqari munosabatlar o'rtasidagi bog'liqlikning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	144
Beknazarova Nigina Zarip qizi	
Sun'iy intellekt: madaniy vositachimi yoki madaniy "darvozabon"mi? chet tili o'qituvchilarini tayyorlash uchun tanqidiy nazariy asos	148
Jakbarova Nasibaxon Po'latjonovna	
Talabalarda impostor fenomeni shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillarning psixologik tadqiqotlarda o'rganilganlik holati	153
Kamilova Gulzoda	
Pedagogik innovatsiyalar va raqamli transformatsiya	157
Ahmedova Nilufar Farxodovna, Mamatqulova Dildora Farxodovna	
Inklyuziv ta'lim muhitida interfaol metodlar orqali o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish	161
Shukurullayeva Madina	
Jismoniy tarbiya va sport ta'lim muassasalarida hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlashning pedagogik va me'yoriy-huquqiy asoslari	168
Ahmedov Akrom Abzalovich	
The Relationship Between Social Media Use for English Language Learning, Student Perceptions, and Learning Outcomes: Evidence from University Students in Uzbekistan	174
Akhad Akhmedov	
Tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning tashkiliy – iqtisodiy mexanizmlari (Namangan viloyati misolida) ..	177
Boyutayeva Mamura Uroyimovna	
Ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarida ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish dolzarb muammo sifatida	183
Mirxaliqov Bobur Zikrilloevich	
Sharq va G'arb pedagogika tarixidagi ma'naviy tarbiya va axloqiy qadriyatlar	188
Qodirova Nigora Farhodovna	
Sport gimnastikasining sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi mexanizmlari va kompleks samaralari: tizimli adabiyotlar tahlili	193
Sharapov Atabek Gayrat uli	

“Mustaqil fikrlash”, “kompetensiya”, “kompetentlik”, “fikrlash kompetensiyasi” tushunchalarining pedagogik mazmuni	196
Kadirova Zarina Ilhomovna	
Tibbiy ingliz tili darslarida ko'p komponentli blended learning strategiyalarining qo'llanishi	202
Rashidova Nodira Xabibullayevna	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning sifat so'z turkumi bo'yicha lisoniy kompetensiyasini rivojlantirish jahon olimlari nigohida.....	205
Mamazoirova Jangil Xamdamovna	
Magistratura tadqiqot amaliyotining bo'lajak fizika o'qituvchilari kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni	209
Parmanov Jamshid Tag'aymurotovich	
Umumta'lim maktablari matematika to'garagida sferaning elementlarini o'rganish metodikasi	214
Jumayev Erkin Ergashevich, Omonov G'olibjon Tolibovich, Shaxnoza Xolmurodova Zoir qizi	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli va interaktiv texnologiyalar vositasida o'quvchilarning vaqtni boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirish.....	219
Norova Nargiza Xalmamat qizi	
Oliy o'quv yurtlarida amaliy mashg'ulotlar – bakalavr yo'nalishidagi matematiklarning kasbiy tayyorgarligini ta'minlovchi omil.....	224
Abduraxmonov Abdumo'min	
Bo'lajak muhandislarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishda CDIO texnologiyasi va sanoat integratsiyasining samaradorligi	228
Baxronov Rustam Rajabovich	
O'smir o'quvchilarda ijodiy faollikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik asoslarini o'rganish tarixi.....	231
Botirov Zoir Nuriddin o'g'li	
Husnixatga o'rgatish tamoyillari.....	235
Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Muhammadaliyeva Xosiyatxon Xaydaraliyevna	
O'smirlarda suitsidal xavf bilan bog'liq tajovuzkorlik va psixologik determinantlarning kompleks diagnostikasi.....	240
Nahalboyeva Nigora Turdi qizi	
Raqamli muhitda yoshlar ijtimoiylashuvining psixologik xususiyatlari	245
Sangirova Nilufar Sayfidinovna	
O'smirlilik davrida psixologik o'zgarishlar: omillar, xususiyatlar va psixologik yondashuvlar	251
Usmonova Munira Sayfiddinovna	
Nutq buzilishlari mavjud bolalarning ijtimoiy moslashuvini rivojlantirishda psixologik intervensiyalar samaradorligi	256
Axmedova Munavvar Numanjanovna	
Tarix darslarida wordmint: o'quvchini faol ishtirokchiga aylantirishning innovatsion usuli	261
Eshankulova Ma'mura Davlatovna	
Zamonaviy fizikani oliy ta'limda o'qitishning konseptual-metodologik muammolari	265
Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li	
Menejment ta'limida ekonometrik tahlil natijalarini boshqaruv qarorlariga transformatsiya qilishning didaktik modeli	269
Bobonorova Qundizxan Quralbay qizi	
Zamonaviy psixologiya va pedagogikada shaxsga xos universal ta'limiy faoliyatlarining ahamiyati.....	273
Shomirzayeva Nargiza Sherali qizi	
Jismoniy tarbiya jarayonini individuallashtirishda raqamli monitoring texnologiyalaridan foydalanishning ilmiy-pedagogik asoslari	277
Axmedova Sarvinoz Azatovna	
Umumta'lim maktablari tarix darslarida immersiv texnologiyalarini qo'llash	282
Rasuljon Atamuratov	
Talaba-kurashchilarning mashg'ulot yuklamalarini individual me'yorlash va uning pedagogik asoslari	287
Davletova Ullijon Sapavoy qizi	

Talabalarida axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zarurati.....	290
Ergashev Bunyod Shokir o'g'li	
Umumta'lim maktablari o'qituvchilarida kasbiy deformatsiya (burnout)ni oldini olishning psixologik shart-sharoitlari	296
Mardiyeva Dilarom Sapparboyevna	
Turning Traditional Classrooms Upside Down: Main Principles of PBL (Project-Based Learning)	300
Hakimova Halimakhon Hamzayevna	
Ingliz tili o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda zamonaviy yondashuv	305
Norqulova M. B.	
Ta'lim tashkilotlarida innovatsion ta'lim muhitining pedagogik mohiyati va tarkibiy komponentlari	311
Nosirov Asliddin Sadriddinovich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida milliy qadriyatlar targ'ibotiga innovatsion yondashuv	316
Sh. Sh. Abdurasulova	
Terminologik kompetensiya bo'lajak shifokor kasbiy kompetentligining komponenti sifatida	320
Namazova Munavvar Oltibekovna	
Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlar (FSMU, BBB, Klaster) vositasida ta'lim samaradorligini oshirish...	323
Abduvahobova Feruzabonu Kozim qizi	
Pedagogical Strategies for Integrating the Life and Literary Heritage of Ibrayim Yusupov Into Modern Education	326
Atajanova Gulsara Baxit qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv motivatsiyasini shakllantirishda oila-maktab hamkorligining o'rni ..	329
Karimova Shoxsanam Islomxon qizi	
Using Model Essays to Develop IELTS Writing Task 2 Performance: An Evidence-Based Approach to Noticing, Analysis, Imitation and Independent Writing.....	333
Otakulova Dildora Hakimbek qizi	
Uzunlikka sakrovchi yengil atletikachilarni tayyorlashda zamonaviy pedagogik yondashuvlar.....	337
Ro'zimatova Shohista Boltaboy qizi	
Raqamli kommunikatsiya muhitida an'anaviy qadriyatlar transformatsiyasi: internet va ijtimoiy tarmoqlarning madaniy idrok hamda ijtimoiy me'yorlarga ta'siri	342
Shodiyev Jasur Xolmatjonovich	
Professional Competence of Specialists Working With Older Adults: Conceptual Requirements.....	349
Ikromova Sitara Akbarovna	
The Effect of Corpus-Based Learning on Psychology Students' Professional English Communication	353
Pulatova Durdona Ravshanovna	
Maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlarining boshqaruv kompetensiyasini takomillashtirishga oid jahon tajribalari tahlili.....	357
Djabbarov Farrux Tirkashevich	
Talabalarda vaqtini idrok qilish va boshqarishga qaratilgan nazariy-metodologik konsepsiyalar hamda tamoyillar tahlili	361
Solayev Og'abek Ilhombek o'g'li	
Tibbiy tayyorgarlik sifatini oshirish vositasi sifatida immersiv ta'lim muhitlari	367
Namazova Munavvar Oltibekovna	
Milliy kurash vositalari asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining etnopedagogik kompetensiyasini shakllantirish modelini takomillashtirish	370
Jurayev Sayidmurat Safarovich	
"Uglevodlar" bo'limini o'qitishni axborot kommunikatsion texnologiyalar vositasida takomillashtirish metodikasi (umumiy o'rta ta'lim maktablari 10-sinflar o'quvchilari misolida).....	374
Rasulov Mirzobek Toxirovich	
"O'simliklar fiziologiyasi" fanining o'quv mazmunini STEAM yondashuvi asosida takomillashtirish metodikasi.....	382
Xoliqulova Gulchehra Alimardon qizi	

Литературный текст как пространство мышления: авторская методика интерпретационного обучения студентов в вузе	389
Жабборова Гулчихра Жобировна	
Развитие исследовательской компетентности будущих учителей истории посредством работы с художественно-историческими источниками	393
Равшан Хакимов	
Oilaviy muhit va ota-ona munosabatlarining o'smir qizlar yolg'izligiga ta'siri	397
Baratullayeva Dilnoza Xabibullo qizi	
Tabiiy fanlarni raqamli ta'lim muhitida o'qitishning metodik modeli va uning samaradorlik ko'rsatkichlari	401
Ismoilov Nodirbek Kodirjonovich	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilariga o'qish va yozishni o'rgatish metodikasini takomillashtirish yo'llari	408
Turg'unboyev Sirojiddin Faxriddinovich	
Masofaviy ta'lim jarayonida iqtisodiy fanlar mazmunini loyihalash	412
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
Harbiy xizmatchilarning qadriyatli yo'nalishlari va ularning kasbiy identiklik bilan o'zaro aloqadorligi	417
Asqarov Rahmatjon Rahimovich	
Badmintonga xos harakatlanish mashqlari orqali 14–15 yoshli o'quvchi qizlarning epchillik va koordinatsion qobiliyatlarini rivojlantirish	422
Qo'chqarov B. O.	
Fitrat asarlarida vatanparvarlik g'oyalarining ma'naviy-ma'rifiy asoslari	427
Isomiddinov Yo'ldosh Yusubboyevich	
Talabalarining kommunikativ kompetensiyasini takomillashtiruvchi differensial mashqlar va ularning turlari	432
Nafisaxon Nuriddinova Tolib qizi	
Badiiy asar ustida ishlashda o'quvchilar javobini baholashning innovatsion mezonlari va diagnostikasi	436
Kadirova Mashhura Nasirovna	
Talabalarining emotsional intellekti va kasbiy-pedagogik faoliyatga psixologik tayyorligi o'rtasidagi bog'liqlik	441
Xamrayeva Aziza Farhadovna	
Управление инновационными процессами в высшем образовании: педагогические условия и механизмы реализации	444
Сабинова Шахноза Шавкатовна	
Oliy ta'limni xalqarolashtirish sharoitida ingliz tili ta'limi sifatiga ta'sir etuvchi pedagogik omillar	448
Urazbayeva Dilnoza Ruzimbayevna	
Jahon tajribasida loyihaga asoslangan ta'lim metodlari	452
Rustamova Rushona Baxramjonovna	
Kollaborativ ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyatini rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari	460
Aslanova Nozima Xakimovna	

KOLLABORATIV TA'LIM MUHITIDA BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING KOGNITIV FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION TEKNOLOGIYALARI

Aslanova Nozima Xakimovna

Buxoro viloyati pedagogik mahorat markazi
Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari
kafedrası mudiri, p.f.f.d (PhD), dotsent

Annotatsiya: Mazkur maqolada kollaborativ ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyatini rivojlantirishning nazariy-metodologik va texnologik asoslari tadqiq etilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi o'quvchilarning idrok, diqqat, xotira, tafakkur, muammoni hal qilish, metakognitiv boshqaruv hamda kommunikativ-kognitiv faoliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik modelni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda nazariy va qiyosiy tahlil, pedagogik modellashtirish, kuzatish, diagnostika, monitoring hamda pedagogik tajriba-sinovga tayyorgarlik metodlaridan foydalanilgan. Natijada kollaborativ ta'limni diagnostik monitoring, individual pedagogik ta'sir va rivojlanish trayektoriyasi bilan integratsiyalovchi 10 bosqichli pedagogik model ishlab chiqilgan. Mazkur model diagnostik bosqich, kognitiv komponentlarni kuzatish va tahlil qilish, kollaborativ pedagogik ta'sirni tashkil etish, yakuniy monitoring hamda individual rivojlanish trayektoriyasini belgilash bosqichlarini qamrab oladi. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'limda kollaborativ texnologiyalarni o'quvchilarning individual kognitiv ehtiyojlari bilan uyg'unlashtirish imkoniyatlarini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, kognitiv faoliyat, kollaborativ ta'lim, innovatsion texnologiyalar, pedagogik model, diagnostika, monitoring, metakognitsiya, individual rivojlanish trayektoriyasi, pedagogik ta'sir.

Abstract: This article examines the theoretical, methodological, and technological foundations for developing the cognitive activity of primary school students in a collaborative learning environment. The primary aim of the study is to develop a pedagogical model designed to enhance students' perception, attention, memory, thinking, problem-solving skills, metacognitive regulation, and communicative-cognitive activity. The study employs theoretical and comparative analysis, pedagogical modeling, observation, diagnostics, monitoring, and methods of preparation for pedagogical experimentation. As a result, a ten-stage pedagogical model integrating collaborative learning with diagnostic monitoring, individualized pedagogical intervention, and students' developmental trajectories was developed. The model encompasses the stages of diagnosis, observation and analysis of cognitive components, organization of collaborative pedagogical intervention, final monitoring, and determination of individual developmental trajectories. The findings demonstrate the potential for integrating collaborative technologies with students' individual cognitive needs in primary education.

Key words: primary education, cognitive activity, collaborative learning, innovative technologies, pedagogical model, diagnostics, monitoring, metacognition, individual developmental trajectory, pedagogical intervention.

Аннотация: В статье исследованы теоретико-методологические и технологические основы развития когнитивной деятельности учащихся начальных классов в условиях коллаборативной образовательной среды. Основной целью исследования является разработка педагогической модели, направленной на развитие восприятия, внимания, памяти, мышления, способности решать проблемы, метакогнитивного управления и коммуникативно-когнитивной деятельности учащихся. В исследовании использованы методы теоретического и сравнительного анализа, педагогического моделирования, наблюдения, диагностики, мониторинга, а также подготовки к педагогической опытно-экспериментальной работе. В результате разработана десятиэтапная педагогическая модель, интегрирующая коллаборативное обучение с диагностическим мониторингом, индивидуальным педагогическим воздействием и траекторией развития учащегося. Данная модель охватывает этапы диагностики, наблюдения и анализа когнитивных компонентов, организации коллаборативного педагогического воздействия, итогового мониторинга и определения индивидуальной траектории развития. Результаты исследования демонстрируют возможности интеграции коллаборативных технологий с индивидуальными когнитивными потребностями учащихся в системе начального образования.

Ключевые слова: начальное образование, когнитивная деятельность, коллаборативное обучение, инновационные технологии, педагогическая модель, диагностика, мониторинг, метакогнитивная, индивидуальная траектория развития, педагогическое воздействие.

KIRISH

Zamonaviy boshlang'ich ta'limning asosiy vazifalaridan biri o'quvchiga tayyor bilimlarni berish bilan chegaralanmasdan, uning mustaqil fikrlashi, muammoni tahlil qilishi, savol berishi, dalillashi, xulosa chiqarishi va o'z faoliyatini boshqarishi uchun pedagogik sharoit yaratishdan iborat.

Kognitiv faoliyat o'quvchining bilimni qabul qilishi va qayta ishlashi bilan bir qatorda, uni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, yangi vaziyatlarda qo'llash hamda o'z bilish jarayonini nazorat qilishini ham qamrab oladi. Shu sababli boshlang'ich ta'limda kognitiv rivojlanishni faqat o'zlashtirish ko'rsatkichlari orqali baholash yetarli emas.

Kollaborativ ta'lim mazkur muammoni hal etishda muhim pedagogik imkoniyatlarga ega. Chunki o'quvchilar kichik guruh va juftliklarda ishlash jarayonida o'z fikrlarini ifodalaydi, tengdoshlarining qarashlarini tinglaydi, turli yechimlarni taqqoslaydi va umumiy xulosaga keladi.

OECD Learning Compass 2030 konsepsiyasida o'quvchi agentligi va hamkorlikdagi agentlik – co-agency ta'lim jarayonining muhim komponentlari sifatida ko'rsatiladi. Bunda o'quvchining rivojlanishi boshqa o'quvchilar, o'qituvchi, oila va ta'lim hamjamiyati bilan hamkorlikda amalga oshirilishi ta'kidlanadi.

Kollaborativ ta'lim bo'yicha zamonaviy tadqiqotlarda ham samarali hamkorlik shunchaki o'quvchilarni guruhlariga ajratishdan iborat emasligi, balki umumiy maqsad, individual mas'uliyat, o'zaro bog'liqlik va faol muloqotni talab qilishi qayd etiladi.

Shu jihatdan kollaborativ ta'lim + kognitiv diagnostika + individual pedagogik ta'sir + monitoring integratsiyasi boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyatini rivojlantirishning istiqbolli modeli sifatida qaralishi mumkin.

Amaliyotda kollaborativ texnologiyalardan foydalanish holatlari mavjud bo'lsa-da, ko'pincha o'quvchilarning boshlang'ich kognitiv holati yetarlicha diagnostika qilinmaydi. Guruhli faoliyat natijasi individual rivojlanish bilan bog'lanmaydi. Barcha o'quvchilarga bir xil pedagogik ta'sir ko'rsatiladi. Monitoring natijalari keyingi ta'lim strategiyasini belgilashda to'liq foydalanilmaydi. Kollaborativ faoliyat va individual rivojlanish trayektoriyasi o'rtasidagi uzviy aloqa yetarlicha modellashdirilmaydi.

Shundan kelib chiqib, tadqiqotning asosiy muammosi kollaborativ ta'lim muhitida o'quvchining individual kognitiv rivojlanishini diagnostika qilish, pedagogik qo'llab-quvvatlash va monitoring qilishning yaxlit texnologiyasini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning maqsadi – kollaborativ ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi innovatsion pedagogik model va texnologiyalar tizimini ishlab chiqish hamda uning tarkibiy komponentlarini ilmiy asoslashdan iborat.

Maqsadga muvofiq quyidagi vazifalar belgilandi:

- kognitiv faoliyat va kollaborativ ta'limning pedagogik mohiyatini aniqlash;
- boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyat komponentlarini belgilash;
- kognitiv rivojlanishni diagnostika qilish mezonlarini ishlab chiqish;
- kollaborativ ta'lim texnologiyalarining kognitiv rivojlanishga ta'sir mexanizmlarini aniqlash;
- diagnostika, pedagogik ta'sir va monitoringni o'zaro bog'lovchi model yaratish;
- o'quvchining individual rivojlanish trayektoriyasini shakllantirish mexanizmini ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyatini rivojlantirish masalasi psixologik va pedagogik nazariyalarda o'quvchining bilimni faol ravishda o'zlashtirishi, qayta ishlashi va ijtimoiy o'zaro ta'sir jarayonida yangi ma'no yaratishi bilan izohlanadi. Vygotskiyning sotsiokultural nazariyasida ^[1] yuqori psixik funksiyalarning rivojlanishi avvalo ijtimoiy faoliyatda yuzaga kelishi, keyinchalik esa individual ichki faoliyatga aylanishi ta'kidlanadi. Bu g'oya kollaborativ ta'limda tengdoshlar va o'qituvchi bilan muloqotning kognitiv rivojlanishdagi rolini tushuntirish uchun muhim metodologik asos yaratadi. Piaget ^[2] esa bolaning bilimni tayyor holda qabul qilmasdan, faol harakat va tafakkur orqali konstruksiya qilishini asoslaydi. Brunerning ta'limning madaniy va kommunikativ tabiatiga oid qarashlari ^[10] ham bilimning muloqot, talqin va birgalikdagi ma'no yaratish jarayonida rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi.

Kollaborativ ta'limning ilmiy talqinida Dillenbourg ^[9] hamkorlikni bir necha ishtirokchi umumiy vazifa ustida o'zaro ta'sirga kirishadigan va bilimni birgalikda quradigan ta'limiy vaziyat sifatida ko'rib chiqadi. Ushbu yondashuvda natija faqat guruh mahsuloti bilan emas, balki o'quvchilar o'rtasidagi tushuntirish, savol berish, qarama-qarshi fikrlarni muhokama qilish va kelishuvga erishish jarayonlari bilan ham belgilanadi. Mercer ^[8] tilni "birgalikda fikrlash" vositasi sifatida talqin qilib, dialog o'quvchining fikrini tashqi shaklda ifodalash, uni boshqalarning fikri bilan taqqoslash va qayta ko'rib chiqish imkonini berishini ko'rsatadi. Shu nuqtayi nazardan, kollaborativ muhit kognitiv faoliyatni faollashtiruvchi ijtimoiy-kognitiv makon sifatida qaraladi.

Kooperativ ta'lim bo'yicha Johnson, Johnson va Holubec ^[3] samarali guruh faoliyati uchun ijobiy o'zaro bog'liqlik, individual mas'uliyat, faol o'zaro ta'sir, ijtimoiy ko'nikmalar hamda guruh faoliyatini refleksiv tahlil qilish kabi tarkibiy shartlarni ajratadi. Slavin ^[4] ham guruh maqsadi bilan individual mas'uliyatning uyg'unligini kooperativ ta'lim samaradorligining muhim omili sifatida ko'rsatadi. Kyndt va hammualliflar tomonidan o'tkazilgan meta-tahlil ^[5] yuzma-yuz kooperativ ta'limning turli ta'lim natijalariga ijobiy ta'sirini umimlashtiradi. Ushbu tadqiqotlar kollaborativ faoliyatning samarasi guruh tuzishning o'ziga emas, balki vazifalarning mazmuni, rollarning aniqligi, o'zaro yordam, individual hissani kuzatish va teskari aloqaning sifatiga bog'liqligini ko'rsatadi.

Zamonaviy kompetensiyaviy yondashuvlarda ham o'quvchining kognitiv rivojlanishi hamkorlik va agentlik bilan uzviy bog'lanadi. OECD Learning Compass 2030 ^[6] o'quvchi agentligi va co-agency ta'limning kelajak modeli uchun muhim tushunchalar sifatida ilgari suradi; bunda o'quvchi o'z ta'lim faoliyatining faol ishtirokchisi bo'lishi va boshqalar bilan hamkorlikda maqsadga erishishi nazarda tutiladi. OECD Teaching Compass ^[7] esa o'qituvchining o'quv jarayonidagi roli mazmunni uzatuvchi funksiyadan kengroq bo'lib, o'quv muhitini loyihalash, o'quvchi rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va o'zgarishlarga mos pedagogik qarorlar qabul qilish bilan bog'liqligini ta'kidlaydi. Bu yondashuvlar kollaborativ ta'limni diagnostika, pedagogik qo'llab-quvvatlash va monitoring bilan bir tizimda ko'rish zaruratini kuchaytiradi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlarda kollaborativ ta'limning nazariy asoslari, kognitiv rivojlanish mexanizmlari va guruhdagi hamkorlik samaradorligini ta'minlovchi shartlar yetarlicha yoritilgan. Biroq boshlang'ich sinf sharoitida o'quvchining dastlabki kognitiv holatini diagnostika qilish, kollaborativ faoliyat davomida individual o'zgarishlarni monitoring qilish, aniqlangan ehtiyojlarga mos differensial pedagogik ta'sirni belgilash va yakunda individual rivojlanish trayektoriyasini shakllantirish jarayonlari ko'pincha alohida-alohida ko'rib chiqiladi. Shu sababli kollaborativ ta'lim + diagnostika + individual pedagogik ta'sir + monitoring + rivojlanish trayektoriyasini yagona texnologik sikl sifatida integratsiyalash ushbu tadqiqotning asosiy ilmiy-metodik yo'nalishini tashkil etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot nazariy-metodik va modellastiruvchi xarakterga ega bo'lib, kognitiv faoliyatni rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini aniqlash va ularni yaxlit modelga birlashtirishga yo'naltirildi.

Tadqiqotning metodologik asosini konstruktivistik yondashuv, sotsiokonstruktivistik yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kollaborativ ta'lim, metakognitiv yondashuv, diagnostik-monitoring yondashuvi tashkil etdi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. **Nazariy metodlar** sifatida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimli tahlil, umumlashtirish, modellastirish tanlab olindi.
2. **Empirik metodlar** sifatida pedagogik kuzatish, diagnostik topshiriqlar, suhbat, test, o'quv faoliyati mahsulotlarini tahlil qilish, monitoring tanlandi.
3. **Pedagogik metodlar** sifatida kollaborativ topshiriqlar, muammoli vaziyatlar, juftlikdagi ish, kichik guruhlardagi ish, loyiha faoliyati, tengdoshlar orqali o'qitish, refleksiya kabi metodlardan foydalanildi.

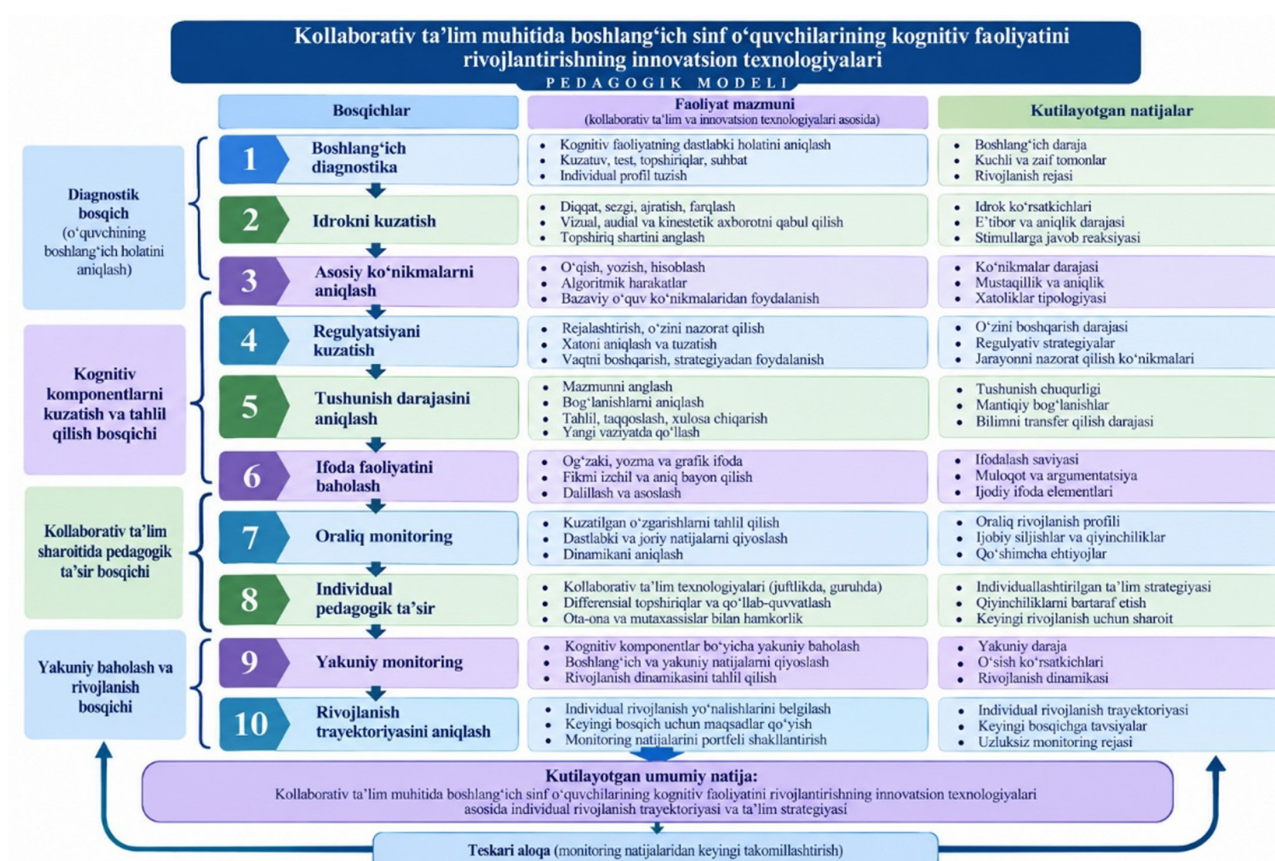

Tadqiqot doirasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyati quyidagi komponentlar asosida tizimlashtirildi:

Komponent	Mazmuni
Idrok	Axborotni qabul qilish, ajratish va farqlash
Diqqat	E'tiborni jamlash va saqlash
Asosiy kognitiv ko'nikmalar	O'qish, yozish, hisoblash, algoritmik harakatlar
Regulyativ faoliyat	Rejalashtirish, o'zini nazorat qilish, xatoni aniqlash
Tushunish	Mazmunni anglash, bog'lanishlarni aniqlash, xulosa chiqarish
Ifoda	Fikrni og'zaki, yozma va grafik shaklda ifodalash
Muammoli faoliyat	Muammoni aniqlash va yechim ishlab chiqish
Metakognitiv faoliyat	O'z faoliyatini anglash va baholash
Kollaborativ faoliyat	Hamkorlik, fikr almashish, dalillash
Transfer	Bilimni yangi vaziyatga ko'chirish

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijasida "Kollaborativ ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyatini rivojlantirishning innovatsion pedagogik modeli" ishlab chiqildi. Model o'zaro bog'langan 10 ta bosqichdan tashkil topadi.

1-rasm: Kollaborativ ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyatini rivojlantirishning innovatsion pedagogik modeli

1-bosqich. Boshlang'ich diagnostika. O'quvchining dastlabki kognitiv holati aniqlanadi. Vositalar sifatida test, diagnostik topshiriq, kuzatish, suhbat, individual profil usullaridan foydalaniladi. Natijada o'quvchining boshlang'ich kognitiv profili aniqlanadi.

2-bosqich. Idrokni kuzatish. O'quvchining diqqat, sezgi, ajratish, farqlash, vizual va verbal axborotni qabul qilish xususiyatlari aniqlanadi.

3-bosqich. Asosiy ko'nikmalarni aniqlash. O'qish, yozish, hisoblash, algoritmik harakatlar va bazaviy o'quv ko'nikmalari diagnostika qilinadi. Natijada o'quvchining mustaqilligi, aniqligi va xatolar tipologiyasi aniqlanadi.

4-bosqich. Regulyatsiyani kuzatish. O'quvchining faoliyatni rejalashtirishi, vaqtni boshqarishi, o'zini nazorat qilishi, xatoni aniqlashi, strategiya tanlashi kuzatiladi.

5-bosqich. Tushunish darajasini aniqlash. Bu bosqichda reproduktiv bilimdan yuqori darajadagi kognitiv faoliyat aniqlanadi: tushunish → tahlil → taqqoslash → xulosa → transfer.

6-bosqich. Ifoda faoliyatini baholash. O'quvchining o'z fikrini og'zaki, yozma, grafik, dalillangan shaklda ifodalashi baholanadi.

7-bosqich. Oraliq monitoring. Kollaborativ faoliyat jarayonida o'quvchining rivojlanish dinamikasi kuzatiladi. Bunda boshlang'ich va joriy natijalar qiyoslanadi, ijobiy siljishlar aniqlanadi, qiyinchiliklar belgilanadi, qo'shimcha ehtiyojlar aniqlanadi.

8-bosqich. Individual pedagogik ta'sir. Aniqlangan ehtiyojlar asosida individual pedagogik strategiya ishlab chiqiladi. Bu bosqichda differensial topshiriqlar, juftlikdagi yordam, kichik guruhli hamkorlik, peer learning, loyiha topshiriqlari, muammoli vaziyatlar, raqamli kollaborativ vositalar qo'llaniladi.

9-bosqich. Yakuniy monitoring. Boshlang'ich va yakuniy natijalar qiyoslanib kognitiv rivojlanish darajasi, o'sish dinamikasi, kuchli tomonlar, saqlanib qolayotgan qiyinchiliklar aniqlanadi.

10-bosqich. Rivojlanish trayektoriyasini aniqlash. Yakuniy bosqichda har bir o'quvchi uchun keyingi rivojlanish yo'nalishi belgilanadi. Natijada individual rivojlanish trayektoriyasi + keyingi bosqich maqsadlari + monitoring rejasi tuziladi. Shunday qilib, modelning umumiy texnologik sikli quyidagicha ifodalanadi: Diagnostika → Kognitiv tahlil → Kollaborativ faoliyat → Individual pedagogik ta'sir → Monitoring → Rivojlanish trayektoriyasi → Teskari aloqa

Modelning asosiy natijasi o'quvchining individual kognitiv rivojlanishini ta'minlash va uning rivojlanish trayektoriyasini uzluksiz monitoring qilishdan iborat.

Olingan nazariy-metodik natijalar kollaborativ ta'limni faqat guruhli ish shakli sifatida emas, balki o'quvchining kognitiv rivojlanishini tashkil etuvchi pedagogik muhit sifatida ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Vygotskiyning sotsiokultural nazariyasida bolaning yuqori darajadagi psixik funksiyalari ijtimoiy o'zaro ta'sir jarayonida rivojlanishi ta'kidlangan. Ushbu nazariy pozitsiya kollaborativ ta'limning metodologik asoslaridan biri sifatida qaralishi mumkin.

Johnson va Johnson tomonidan ishlab chiqilgan cooperative learning konsepsiyasida esa samarali hamkorlik uchun ijobiy o'zaro bog'liqlik, individual mas'uliyat, yuzma-yuz o'zaro ta'sir, ijtimoiy ko'nikmalar va guruh faoliyatini refleksiv baholash muhimligi ko'rsatiladi.

Slavin tadqiqotlarida ham kooperativ ta'limning samaradorligi guruhdagi hamkorlikning o'zi bilan emas, balki guruh maqsadi va individual mas'uliyatning uyg'unligi bilan bog'liqligi qayd etilgan.

Shu nuqtayi nazardan ishlab chiqilgan modelning muhim jihati shundaki, "guruhli faoliyat" va "individual rivojlanish" qarama-qarshi qo'yilmaydi. Aksincha:

Kollaborativ faoliyat → ijtimoiy o'zaro ta'sir → kognitiv faollashuv → individual refleksiya → pedagogik qo'llab-quvvatlash → individual rivojlanish zanjiri shakllantiriladi.

Bu yondashuvda o'qituvchining roli ham o'zgaradi. O'qituvchi tayyor bilimni yetkazuvchi emas, balki: diagnost → fasilitator → moderator → pedagogik dizayner → monitoringchi sifatida faoliyat yuritadi.

Innovatsion texnologiyalarni qo'llashda ham texnologiyaning o'zi maqsad emas. Masalan, raqamli platformadan foydalanishning pedagogik qiymati o'quvchi fikr yaratgan, muammoni tahlil qilgan, hamkorlik qilgan, fikrini asoslagan, yangi yechim yaratgan taqdirdagina yuzaga chiqadi. Shuning uchun tadqiqotda innovatsion texnologiyalar kognitiv faoliyatni kuchaytiruvchi pedagogik vosita sifatida talqin qilindi.

Tadqiqotning natijasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyatini rivojlantirishning diagnostik-monitoring va kollaborativ pedagogik ta'sirga asoslangan modeli ishlab chiqildi. Kognitiv rivojlanishning idrok, asosiy ko'nikmalar, regulyatsiya, tushunish, ifoda va kollaborativ faoliyat komponentlari o'zaro tizimlashtirildi. Kollaborativ ta'lim texnologiyalari o'quvchining individual kognitiv ehtiyojlari bilan bog'landi. Diagnostika natijalaridan kelib chiqib individual pedagogik ta'sir va rivojlanish trayektoriyasini belgilash mexanizmi ishlab chiqildi. Kognitiv rivojlanishning uzluksizligini ta'minlovchi teskari aloqa mexanizmi modelga integratsiya qilindi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyatini rivojlantirishda kollaborativ ta'lim muhitidan foydalanish o'quvchining bilish jarayonlarini faollashtirish, fikr almashish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, dalillash va refleksiya qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Bunda kollaborativ ta'limni samarali tashkil etish uchun uni diagnostika va monitoring bilan bog'lash muhim hisoblanadi. Ishlab chiqilgan 10 bosqichli model boshlang'ich diagnostika → kognitiv komponentlarni aniqlash → kollaborativ pedagogik ta'sir → monitoring → individual rivojlanish trayektoriyasi mantiqiy ketma-ketligiga asoslanadi. Modelning muhim xususiyati – o'quvchining individual rivojlanish ehtiyojlarini aniqlash va shu ehtiyojlar asosida pedagogik ta'sirni differensiallashtirishdir.

Shunday qilib, kollaborativ ta'lim, diagnostik monitoring va individual pedagogik qo'llab-quvvatlashning integratsiyasi boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faoliyatini rivojlantirish uchun yaxlit pedagogik tizim sifatida qaralishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
2. Piaget, J. (1972). *The Psychology of the Child*. Basic Books.
3. Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. J. (1998). *Cooperation in the Classroom*. Interaction Book Company.
4. Slavin, R. E. (2014). Cooperative learning and academic achievement: Why does groupwork work? *Anales de Psicologia*, 30(3), 785–791.
5. Kyndt, E., Raes, E., Lismont, B., Timmers, F., Cascallar, E., & Dochy, F. (2013). A meta-analysis of the effects of face-to-face cooperative learning. *Educational Research Review*, 10, 133–149.
6. OECD. (2019). *OECD Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030*. OECD.
7. OECD. (2025). *OECD Teaching Compass: Reimagining teachers as agents of curriculum changes*. OECD Education Policy Perspectives.
8. Mercer, N. (2000). *Words and Minds: How We Use Language to Think Together*. Routledge.
9. Dillenbourg, P. (1999). *Collaborative Learning: Cognitive and Computational Approaches*. Elsevier.
10. Bruner, J. S. (1996). *The Culture of Education*. Harvard University Press.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.